

Uloga volonterstva u izgradnji snažnih, povezanih i otpornih zajednica: smjernice za kreiranje javnih politika razvoja volonterstva na razini Grada Splita

Smjernice su nastale u sklopu projekta Radius V, koji je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Ove smjernice namijenjene su donositeljima odluka u Gradu Splitu s ciljem osiguravanja prepoznavanja i vrednovanja volonterstva u društvu, kao i isticanja važnosti pravednosti i ravnopravnosti u pristupu volonterskim prilikama, osiguravajući svim građanima jednake mogućnosti za sudjelovanje i doprinos društvu što će doprinijeti izgradnji snažnih, povezanih i otpornih zajednica te u rješavanju raznovrsnih socijalnih izazova.

Ovaj prijedlog svoje uporište ima u rezultatima provedenih istraživanja te ispitivanja javnog u Hrvatskoj i konzultativnom procesu s relevantnim dionicima provedenom u Splitu u srpnju 2023. g., kao i u zakonskom uređenju volonterstva u Hrvatskoj.

Smjernice konkretno definiraju strateške ciljeve u različitim sferama volontiranja, uz prateće preporuke za njihovo ostvarenje. **One mogu poslužiti kao polazišna osnova za daljnji razvoj kvalitetnog lokalnog programa za razvoj volonterstva.**

Zašto lokalni program razvoja volonterstva?

Progresivne lokalne samouprave u Europi stvaraju strategije za razvoj zajednice, angažman civilnog društva te participaciju građana. U Hrvatskoj su slične inicijative prisutne u nekoliko gradova (npr. Sisak, Rijeka, Zaprešić, Pula i Šibenik...). Donošenjem ovakvog programa, Grad Split može doprinijeti osnaživanju zajednice za buduće izazove kroz suradnju, umrežavanje i uključivanje građana.

Uključivanje građana: U središtu programa je aktivno uključivanje građana u izgradnju vlastite zajednice, potičući bolje razumijevanje lokalnih potreba, prilagođavanje volonterskih aktivnosti stvarnim potrebama građana i jačanje osjećaja pripadnosti i odgovornosti prema lokalnom okruženju.

Međusektorska suradnja i umrežavanje: Lokalni program razvoja volonterstva potiče suradnju između javnog, privatnog i neprofitnog sektora, omogućujući zajedničko djelovanje i optimalno korištenje resursa za rješavanje lokalnih izazova.

Otporna i održiva zajednica: Lokalni program razvoja volonterstva jača otpornost zajednice na izazove kao što su prirodne katastrofe, ekonomske krize ili društvene promjene, omogućujući građanima i organizacijama aktivno sudjelovanje u planiranju i provođenju mjera otpornosti.

SAŽETAK

Ove smjernice usmjerene su na poticanje razvoja volonterstva u Gradu Splitu s ciljem izgradnje snažnih, povezanih i otpornih zajednica. Polazište za izradu smjernica svoje utemeljene ima u rezultatima znanstvenih istraživanja, konzultacijama s dionicima i zakonskom okviru volonterstva u Hrvatskoj, a smjernice sadrže i ključne preporuke za razvoj volonterstva u Splitu:

1. Stvaranje poticajnog okruženja za razvoj volonterstva. Važno je osigurati da među građanima postoji svijest o vrijednosti volontiranja i da se njegova važnost promiče na svim razinama društva.

2. Pružanje adekvatne podrške volonterskom angažmanu.

Volonteri su ključni pokretači pozitivnih promjena u društvu. Zato je važno osigurati da imaju pristup resursima i podršci koja im je potrebna kako bi volontiranje bilo uspješno.

3. Omogućavanje kvalitetnog volontiranja. Kvalitetno volontiranje znači osiguravanje da volonterske aktivnosti budu smislene, korisne i odgovarajuće za sve sudionike u procesu volontiranja.

U konačnici, lokalna politika za razvoj volonterstva ima ključnu ulogu u poticanju i podržavanju volonterskog angažmana za dobrobit društva. Lokalne vlasti, javne ustanove, organizacije civilnog društva i građani moraju zajedno djelovati kako bi volonterstvo postalo središnji dio društvenog života, potičući solidarnost i suradnju za opće dobro. Kroz stvaranje poticajnog okruženja i pružanje adekvatne podrške te osiguravanje kvalitetnog volontiranja, možemo izgraditi angažirano društvo u kojem volonteri imaju priliku doprinijeti pozitivnim promjenama i ostaviti trajni utjecaj na zajednicu.

Kontekst i problem javnih politika u području razvoja volonterstva

Unatoč postojećem zakonodavnom okviru koji podržava volontiranje u Hrvatskoj (Zakon o volonterstvu NN 58/07, 22/13, 84/21, Etički kodeks volontera NN 55/08 i drugi propisi), razvoj volonterstva posljednjih godina spontanog je karaktera, bez odgovarajućeg strateškog i sustavnog pristupa. Donositelji odluka na svim razinama pokazuju ograničen interes, nedostaje komunikacije i suradnje te nema strateških dokumenata za razvoj volonterstva i civilnog društva. Također, nedostaje razumijevanja institucija o važnosti volonterstva i financijske podrške. U isto vrijeme, recentne krizne situacije su naglasile potrebu za aktivnim uključivanjem građana u razvoj održivih i otpornih zajednica putem volontiranja i građanskog angažmana.

Volontiranje igra ključnu ulogu u životima sadašnjih i budućih generacija pružajući prilike za izražavanje solidarnosti, kao i međukulturalnu razmjenu, neformalno učenje i razvoj vještina, te na taj način podržava prava kao što su aktivno građanstvo i socijalna uključenost. Volontiranje je glavni faktor istinske društvene transformacije. Podržava socijalnu uključenost i solidarnost; podupire aktivno građanstvo, otpornost zajednice i društveni angažman; promiče zajedničke odgovornosti i europske vrijednosti. Širom svijeta svjedoci smo porasta aktivizma i volontiranja koji prelaze granice i povezuju ljude motivirane odgovoriti na globalne izazove kao što su klimatske promjene, starenje društva, migracije i pandemija COVID19. Sve je to ponovno potvrdilo važnost solidarnosti izvan granica kao načina rješavanja zajedničkih izazova i nejednakosti, kao i zaštite i podrške ranjivim osobama. Volontiranje doprinosi europskom socijalnom modelu, sigurnosti, miru, koheziji i prosperitetu. Ono pruža okvir za konstruktivan narativ za budućnost Europe kao alternativu ekstremističkim i populističkim pogledima, ideologijama i akcijama te može doprinijeti njihovoj prevenciji. Volontiranje može aktivno spriječiti govor mržnje, promicati inkluziju i toleranciju, doprinijeti međugeneracijskom pristupu i omogućiti građanima da budu izravno aktivni u razvoju Europe kakvoj teže.

Blueprint for European Volunteering 2030, Centre for European Volunteering, 2021.

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Volonteri – Građani grade budućnost Europe“, 2021.

1.1. EGSO napominje da u raspravi o budućnosti Europe kreatori politika moraju biti svjesni da će budućnost Europe oblikovati ne samo političari i institucije, uključujući organizacije civilnog društva, nego i milijuni građana – volonteri koji svakodnevno troše svoje vrijeme i energiju radeći u solidarnosti za opće dobro u okviru organizacija civilnog društva i izvan njih.

1.2. U Europskoj uniji volontiranjem se bave milijuni građana koji iz solidarnosti prema drugima djeluju pojedinačno ili u organiziranim strukturama (neformalnim i formalnim). Tom je pokretu potrebna sustavna i promišljena potpora, kako na razini EU-a tako i na razini država članica, jer je njegov učinak na društveni razvoj višestruko veći od potencijalnog troška. EGSO se nada da će u narednim godinama doći do pozitivne kvalitativne promjene te potpore kako bi bolje odražavala važnost volontera za budućnost Europe.

Ključna područja za razvoj volonterstva i definiranje strateških ciljeva i mjera Programa za razvoj volonterstva Grada Splita:

I. Stvaranje poticajnog okruženja za razvoj volonterstva

II. Pružanje adekvatne podrške volonterskom angažmanu

III. Omogućavanje kvalitetnog volontiranja

Naslanjajući se na gore navedene dokumente, provedena istraživanja i analize, dostupne strategije i propise, a s ciljem formuliranja smjernica za kreiranje javnih politika razvoja volonterstva na razini Grada Splita, **Udruga „MI“ - Split, kroz program Regionalnog volonterskog centra Split potaknula je i organizirala konzultativni proces.** Ovaj proces je započeo okruglim stolom i diskusijom s užom radnom skupinom od 10-ak organizatora volontiranja s područja Splita, na temu prioriteta područja u razvoju volonterstva na lokalnoj razini. Proces je nastavljen izradom radne verzije dokumenta od strane projektnog tima, nakon čega je dopunjen komentarima organizatora volontiranja i drugim dionicima u području volontiranja kroz proces javne rasprave.

Kao aktualni trendovi, ali i izazovi u području volontiranja među ključnim dionicima u Splitu prepoznati su:

1. Slabiji interes i promjene u motivaciji građana za volontiranje nakon pandemije COVID-19. Građani se radije uključuju u kratkoročne aktivnosti, nego u dugoročne.
2. Povećan interes i broj neformalnih/građanskih inicijativa u lokalnoj zajednici. To svjedoči o jačanju građanske svijesti o važnosti volontiranja u društvu i potrebi za aktivnim sudjelovanjem u rješavanju lokalnih problema i izazova.
3. Interes škola za organiziranjem volonterskih aktivnosti je u porastu.
4. Pandemija je utjecala na prekid volonterskih programa u ustanovama socijalne skrbi, no uočava se ponovna uspostava tih programa nakon završetka krizne situacije.
5. Nedostatak resursa (prostornih, financijskih, ljudskih) predstavlja izazov u provedbi kvalitetnijih volonterskih programa.
6. Interes jedinica lokalne i regionalne samouprave za aktivno sudjelovanje i poticanje razvoja volonterstva prilično je nizak.

Dostupni podaci o organiziranom volontiranju (prema podacima MROSP-a): broj organizacija koje evidentiraju svoje volontere je u 2022. godine narastao za 21% u odnosu na 2019. godinu, dok je broj volontera za 6% manji nego 2019. godine. Kada je riječ o broju volonterskih sati, on je narastao u odnosu na 2019. godinu zbog značajnog odstupanja kod samo jedne organizacije, većina organizacija ipak bilježi manji broj volontera i volonterskih sati nego 2019. godine.

Strateški cilj 1.: Stvaranje poticajnog okruženja za razvoj volonterstva na području Grada Splita.

Mjere/aktivnosti:

- Na lokalnoj razini potrebno je **promicati pozitivne vrijednosti volonterstva** te poticati građane da cijene volonterstvo kao ključni doprinos društvu kroz medijske kampanje, javne događaje i edukacijske programe.
- Potrebno je razvijanje svijesti građana o vrijednostima i prednostima volontiranja, kao što su stjecanje novih vještina, izgradnja socijalnih veza, osobni razvoj i doprinos zajednici. Kroz podizanje svijesti građana, stvara se veća podrška volontiranju i potiče se veći broj ljudi da se uključe.
- Stvaranje poticajnog okruženja za volonterstvo uključuje **osiguranje odgovarajuće infrastrukture** koja će podržati volonterske aktivnosti. Ovo može uključivati pružanje prostora za volontiranje, opreme i resursa koji su potrebni za nesmetanu provedbu volonterskih programa. Potrebno je planirati javno financiranje organizacija civilnog društva na duže razdoblje, umjesto kroz projekte s ograničenim trajanjem od jedne godine. U tom kontekstu, važan kriterij u dodjeli javnih sredstava i javnih prostora organizacijama bi trebao uz broj korisnika organizacije, biti i broj volontera koje organizacija uključuje. Ipak, važno je prepoznati i da postoje organizacije koje pružaju specifičan vid podrške korisnicima (npr. psihosocijalnu podršku) te nisu u mogućnosti u takve aktivnosti uključivati volontere.
- **Jačanje i izgradnja kapaciteta** te razmjena dobre prakse među organizacijama koje uključuju volontere ključan je korak u postizanju uspješnog volonterskog programa kroz organizirane radionice, seminare ili konferencije.
- Pružanje odgovarajuće podrške i jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva i lokalnih volonterskih centara može značajno doprinijeti stvaranju poticajnog okruženja za volontiranje.

Strateški cilj 2.: Pružanje adekvatne podrške volonterskom angažmanu.

Mjere/aktivnosti:

- Pružanje adekvatne podrške između ostalog uključuje i **olakšavanje pristupa volontiranju za skupine i pojedince u riziku od socijalne isključenosti**. Potrebno je kreirati programe i inicijative koji će ukloniti prepreke i potaknuti sudjelovanje svih građana u volonterskim aktivnostima. **Inkluzivni volonterski programi** su ključni za osiguranje da svi građani, bez obzira na različite potrebe ili izazove s kojima se suočavaju, imaju jednaku priliku sudjelovati u volontiranju. To može uključivati prilagodbu volonterskih aktivnosti kako bi se odgovarale različitim sposobnostima, interesima i vremenskim mogućnostima pojedinaca. Kroz inkluzivne volonterske programe, društvo postaje bogatije i raznolikije, a volontiranje postaje sredstvo koje osnažuje sve sudionike, doprinosi socijalnom uključivanju i izgradnji bolje i solidarnije zajednice.
- Važno je **ostvariti i poticati međusektorsku suradnju između organizacija civilnog društva, odgojno-obrazovnih ustanova i ostalih javnih ustanova** kako bismo pokrenuli posebne programe i inicijative koje će olakšati pristup, povećati motivaciju i ohrabriti djecu i mlade da se aktivno uključe u volonterske aktivnosti na lokalnoj razini. Uz **uvođenje izbornog predmeta iz područja građanskog odgoja i obrazovanja** u osnovnim školama na području Grada Splita, to može uključivati i organizaciju volonterskih akcija i programa koji su prilagođeni interesima i potrebama učenika, pružanje mentorstva i podrške te prepoznavanje njihovih doprinosa u zajednici. Uključivanje djece i mladih u volontiranje može imati značajan pozitivan utjecaj na njihov osobni razvoj, građansku participaciju i osjećaj pripadnosti zajednici.
- Također, važno je i **kontinuirano pružanje podrške volonterima**. To uključuje organiziranje obuka, savjetovanje i evaluaciju kako bi se volonterima pružile potrebne vještine i znanja za uspješno obavljanje volonterskih aktivnosti. Podrška može uključivati i mentorske programe ili individualno savjetovanje kako bi se volonterima omogućila podrška i smjernice tijekom njihovog volonterskog angažmana.
- Kroz **podršku i poticanje volontera da se angažiraju u različitim sektorima kao što su zdravstvo, kultura i socijalne usluge**, lokalna zajednica može ostvariti višestruke koristi. Pritom je potrebno osigurati i adekvatnu obuku, podršku i superviziju volonterima koji direktno rade s ranjivim skupinama. **Volontiranje u sektoru socijalnih usluga** pruža priliku za pružanje pomoći i podrške ugroženim skupinama i pojedincima, čime se jača socijalna kohezija i osigurava pravednije i solidarnije društvo. Nadalje, važno je jačati i suradnju s tvrtkama (uključujući i privatne i gradske tvrtke), jer **volonteri iz korporativnog sektora** mogu pružiti svoje stručne vještine i resurse kako bi podržali zajedničke ciljeve.
- Stvaranje raznolike ponude volonterskih prilika može privući različite skupine građana i osigurati da svi imaju priliku doprinijeti prema svojim sposobnostima i željama.

Strateški cilj 3.: Povećati inkluzivnost, raznolikost i dostupnost volontiranju te potaknuti inovacije u volonterskim aktivnostima s ciljem povećanja njihove učinkovitosti i utjecaja.

Mjere/aktivnosti:

- Jačanje promocije volontiranja koja potiče raznolikost i naglašava primjere dobre prakse.
- Stvaranje pristupačnih volonterskih programa, osiguravanje resursa i prilagođene podrške kako bi volontiranje bilo dostupno svima.
- Poticanje razvoja volonterskih programa koji motiviraju i uključuju društveno ranjive i podzastupljene skupine.
- Provedba istraživanja kako bi se bolje razumjeli trendovi i potrebe u području volontiranja.
- Promicanje i razvoj novih modela volontiranja koji odgovaraju suvremenim izazovima i potrebama zajednice.
- Poticanje šire upotrebe tehnologije, razvoja aplikacija, online platformi i alata za olakšavanje volontiranja i upravljanje volonterskim programima.
- Pružanje podrške i poticaja inovativnim volonterskim projektima i idejama koje pozitivno utječu na zajednicu.
- **Osiguravanje potrebne podrške za neformalno volontiranje**, poput spontanij ili ad hoc volonterskih akcija, može pridonijeti širenju volonterskog duha u zajednici. Neformalno volontiranje predstavlja vrijedan doprinos društvu jer omogućuje građanima da se angažiraju u volonterskim aktivnostima bez formalnih struktura ili dugoročnih obveza. Kroz podršku neformalnim volonterskim akcijama, organizacije civilnog društva i volonterski centri mogu potaknuti građane na samoinicijativno sudjelovanje u volonterskim aktivnostima koje odgovaraju trenutnim potrebama zajednice.
- Također, važno je **educirati građane o mogućnostima i prednostima neformalnog volontiranja** te promicati svijest o njegovom značaju. Iako neformalno volontiranje ima mnoge pozitivne aspekte, također postoje i neke negativne strane koje treba uzeti u obzir, poput nedostatka strukture i organizacije što može rezultirati nekoordiniranim i neusklađenim naporima, nepravilna raspodjela resursa, nedostatak profesionalnog nadzora i podrške, potencijalna neusklađenost s potrebama zajednice te nedostatak dugoročne održivosti. Važno je **prepoznati ove negativne strane neformalnog volontiranja te razviti lokalne strategije i pristupe** koji će optimizirati i poboljšati volonterske aktivnosti u Gradu Splitu.

Reference:

1. Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Volonteri – Građani grade budućnost Europe“, 2021.
2. Blueprint for European Volunteering 2030, Centre for European Volunteering, 2021.
3. Smjernice za kreiranje javnih politika u području razvoja volonterstva, Hrvatski centar za razvoj volonterstva, 2023.
4. Rezultati znanstvenih istraživanja i ispitivanja javnog mnijenja i društvenih potreba (<https://www.hcrv.hr/resursi/publikacije>)

Strateški cilj 4.: Povećati broj djece i mladih uključenih u volontiranje i povezivanje s vrijednostima solidarnosti i aktivnog građanstva

Mjere/aktivnosti:

- **Krizno volontiranje** ima neizmjernu važnost u brzom i koordiniranom reakciji na hitne situacije kao što su prirodne katastrofe, pandemije, izvanredni događaji i druge krizne situacije. Volonteri koji su obučeni i osposobljeni za djelovanje u takvim situacijama mogu pružiti brzu pomoć i podršku građanima u nevolji, smanjiti štetu i doprinijeti obnovi i oporavku nakon krize. Kako bi se osiguralo učinkovito krizno volontiranje, ključno je **osigurati suradnju i uskladiti resurse javnih ustanova i sustava civilne zaštite s resursima i potencijalima civilnog sektora**. Gradske javne politike i protokoli za postupanje u krizi trebaju jasno definirati ulogu volontera i omogućiti njihovu brzu mobilizaciju i angažman u kriznim situacijama. Također, važno je pružiti potrebnu obuku, edukaciju i podršku volonterima kako bi se osiguralo njihovo sigurno i učinkovito djelovanje u kriznim uvjetima.
- Omogućavanje kvalitetnog volontiranja uključuje i sustavno **vrednovanje doprinosa volontera** kako bi se prepoznalo i cijeno njihovo djelovanje u zajednici. Nagrade za volonterski doprinos pojedinca mogu biti različite prirode, poput javnog priznanja, certifikata, zahvalnica ili simboličnih poklona. Također, poticanje i promicanje organiziranja posebnih događaja ili svečanosti kojima se odaje priznanje volonterima predstavlja izvrstan način za istaknuti njihov doprinos i zahvaliti im na njihovom predanom radu

ZAKLJUČAK

Usvajanjem i provedbom ovih smjernica za razvoj volonterstva u Gradu Splitu, stvara se temelj za održivi i inkluzivan razvoj volonterstva koji će pridonijeti izgradnji otporne i održive zajednice. **Ključne preporuke obuhvaćaju stvaranje poticajnog okruženja za razvoj volonterstva na području Grada Splita, pružanje adekvatne podrške volonterskom angažmanu i omogućavanje kvalitetnog volontiranja.**

Ove smjernice naglašavaju važnost uključivanja građana u oblikovanje vlastite zajednice, potičući njihovo aktivno sudjelovanje i odgovornost prema lokalnom okruženju. Također, promiču suradnju između sektora (javnog, privatnog i civilnog) kako bi se optimalno iskoristili resursi za rješavanje lokalnih izazova.

Namjera svih uključenih u izradu ovih smjernica je raditi na učvršćivanju potvrđenih dobrih iskustava, na punom korištenju pozitivnog utjecaja na različite skupine u društvu, na društvenu dinamiku a osobito na otpornost zajednice u izazovima koje donose različite krize.